

Орехова Катерина Віталіївна

*кандидат економічних наук, доцент
ННІ «Каразинський банківський інститут»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*

Орехова Екатерина Витальевна

*кандидат экономических наук, доцент
УНИ «Каразинский банковский институт»
Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина*

Oriekhova Kateryna

*PhD in Economics, Associate Professor
ESI «Karazin Banking Institute» of
V. N. Karazin Kharkiv National University
ORCID: 0000-0003-0214-2750*

Морозова Надія Леонідівна

*кандидат економічних наук, доцент
ННІ «Каразинський банківський інститут»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*

Морозова Надежда Леонидовна

*кандидат экономических наук, доцент
УНИ «Каразинский банковский институт»
Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина*

Morozova Nadiya

*PhD in Economics, Associate Professor
ESI «Karazin Banking Institute» of
V. N. Karazin Kharkiv National University*

Панасюк Лідія Мирославівна

*магістрантка
ННІ «Каразинський банківський інститут»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*

Панасюк Лидия Мирославовна

*магистрантка
УНИ «Каразинский банковский институт»
Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина*

Panasiuk Lidiia

*Undergraduate of the
ESI «Karazin Banking Institute» of
V. N. Karazin Kharkiv National University*

Аркушина Дар'я Сергіївна

*магістрантка
ННІ «Каразинський банківський інститут»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*

Аркушина Дарья Сергеевна

*магистрантка
УНИ «Каразинский банковский институт»
Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина*

Arkushyna Daria

*Undergraduate of the
ESI «Karazin Banking Institute» of
V. N. Karazin Kharkiv National University*

DOI: 10.25313/2520-2294-2020-9-6270

**ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ
В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ**

**ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ
В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ**

**ATTRACTING FOREIGN INVESTMENT
IN A PANDEMIC**

Анотація. Для покращення інвестиційної діяльності в умовах пандемії треба активізувати залучення іноземних інвестицій на взаємовигідних умовах. Це передбачає реалізацію спільних інвестиційних проєктів, спрямованих на вирішення проблем структурної трансформації економіки, впровадження нових технологій та підвищення конкурентоспроможності продукції.

Метою статті є узагальнення теоретичних положень, аналіз стану та динаміки іноземних інвестицій в економіку України та визначення умов для їхнього залучення в умовах пандемії.

Іноземні інвестиції – це цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності для отримання прибутку або досягнення соціального ефекту. Залежно від ступеня контролю над об'єктами інвестиційної діяльності іноземні інвестиції поділяються на: прями та портфельні.

Прямі іноземні інвестиції забезпечують довгострокові вкладення матеріальних засобів компаніями-нерезидентами в економіку країни з метою організації і будівництва підприємств, придбання статутного та акціонерного капіталу.

Портфельні інвестиції – це капітальні інвестиції, які обмежують права інвестора щодо отримання прибутку (дивідендів) і не забезпечують контролю над діяльністю закордонних компаній.

Іноземні інвестиції можуть здійснюватися у формах: «green field investment» – інвестиції у створення нових активів; «brown field investment» – придбання вже існуючих активів. Обидві форми іноземних інвестицій здійснюють значний позитивний вплив на економічне зростання економіки України та є корисними для її регіонів.

Аналіз тенденцій розвитку економіки України демонструє стабільні темпи зниження позицій України в інвестиційному середовищі. Внаслідок цього поглиблюються існуючі диспропорції, прискорюється падіння валового внутрішнього продукту, скорочуються обсяги промислового виробництва продукції, виконаних будівельних робіт, зовнішньої торгівлі, знижуються обсяги освоєння іноземних інвестицій.

В Україні до основних країн-інвесторів належать: Кіпр, Нідерланди, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії, Німеччина та Австрія.

Найбільше інвестицій з України надійшло до Кіпру, який є офшорною зоною, де ставки за ключовими податками є дуже низькими. Українські компанії використовують власний капітал на Кіпрі для отримання спеціального правового статусу та оптимізації оподаткування.

Аналіз іноземних інвестицій за видами економічної діяльності в Україні виявив, що найбільшу зацікавленість серед іноземних інвесторів викликає професійна, наукова та технічна діяльність.

Система підготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів, задіяних в інвестиційному процесі є важливим елементом, необхідним для успішних та ефективних дій у сфері залучення інвестицій в умовах пандемії. Вона повинна обов'язково включати навчально-тренінгові заходи для співробітників органів влади всіх рівнів – від сільських та селищних рад до структурних підрозділів регіональних органів влади.

Для розбудови системної роботи у цьому напрямку важливо мати спеціально розроблений курс в обласних центрах підвищення кваліфікації, який би на регулярній основі викладався спеціалістам місцевих та регіональних органів влади, які мають відношення до інвестиційного процесу. Також до викладання важливо залучати експертів, які мають відповідний досвід та знання.

Ключові слова: прями інвестиції, портфельні інвестиції, «brown field» інвестиції, «green field» інвестиції, професійна, наукова та технічна діяльність, центр інвестицій.

Аннотация. Для улучшения инвестиционной деятельности в условиях пандемии необходимо активизировать привлечение иностранных инвестиций в экономику страны на взаимовыгодных условиях. Это предполагает реализацию

совместных инвестиционных проектов, направленных на решение проблем структурной трансформации экономики, внедрение новых технологий и повышение конкурентоспособности продукции.

Целью статьи является обобщение теоретических положений, анализ состояния и динамики иностранных инвестиций в экономику Украины и определение условий для их привлечения в условиях пандемии.

Иностранные инвестиции – это ценности, которые вкладываются иностранными инвесторами в объекты инвестиционной деятельности для получения прибыли или достижения социального эффекта. В зависимости от степени контроля над объектами инвестиционной деятельности иностранные инвестиции делятся на: прямые и портфельные.

Прямые иностранные инвестиции обеспечивают долгосрочные вложения материальных средств компаниями-нерезидентами в экономику страны с целью организации и строительства предприятий, приобретение уставного и акционерного капитала.

Портфельные инвестиции – это капитальные инвестиции, которые ограничивают права инвестора на получение прибыли (дивидендов) и не обеспечивают контроля над деятельностью иностранных компаний.

Иностранные инвестиции могут осуществляться в формах: «green field investment» – инвестиции в создание новых активов; «Brown field investment» – приобретение уже существующих активов. Обе формы иностранных инвестиций осуществляют значительное положительное влияние на экономический рост экономики Украины и полезны для ее регионов.

Анализ тенденций развития экономики Украины демонстрирует стабильные темпы снижения позиций Украины в инвестиционной среде. В результате усугубляются существующие диспропорции, ускоряется падение валового внутреннего продукта, сокращаются объемы промышленного производства продукции, выполненных строительных работ, внешней торговли, снижаются объемы освоения иностранных инвестиций.

В Украине к основным странам-инвесторам относятся: Кипр, Нидерланды, Соединенное Королевство Великобритании и Северной Ирландии, Германия и Австрия.

Больше всего инвестиций из Украины поступило в Кипр, который является оффшорной зоной, где ставки по ключевым налогам очень низкие. Украинские компании используют собственный капитал на Кипре для получения специального правового статуса и оптимизации налогообложения.

В процессе анализа иностранных инвестиций по видам экономической деятельности в Украине определено, что наибольший интерес среди иностранных инвесторов вызывает профессиональная, научная и техническая деятельность.

Система подготовки и повышения квалификации специалистов, задействованных в инвестиционном процессе, является важным элементом, необходимым для успешных и эффективных действий в сфере привлечения инвестиций в условиях пандемии. Она должна обязательно включать учебно-тренинговые мероприятия для сотрудников органов власти всех уровней – от сельских и поселковых советов в структурные подразделения региональных органов власти.

Для развития системной работы в этом направлении важно иметь специально разработанный курс в областных центрах повышения квалификации, который бы на регулярной основе выкладывался специалистам местных и региональных органов власти, которые имеют отношение к инвестиционному процессу. Также к преподаванию важно привлекать экспертов, которые имеют соответствующий опыт и знания.

Ключевые слова: прямые инвестиции, портфельные инвестиции, «brown field» инвестиции, «green field» инвестиции, профессиональная, научная и техническая деятельность, центр инвестиций.

Summary. To improve investment activity in the context of pandemic, it is necessary to intensify the attraction of foreign investment to the country's economy on mutually beneficial terms. This implies the implementation of joint investment projects aimed at solving the problems of structural transformation of the economy, the introduction of new technologies and increasing the competitiveness of products.

The purpose of the article is to summarize theoretical provisions, analyze the state and dynamics of foreign investment in the Ukrainian economy and determine the conditions for attracting them in a pandemic.

Foreign investments are values that are invested by foreign investors in objects of investment activity in order to obtain profit or achieve a social effect. Depending on the degree of control over the objects of investment activity, foreign investments are divided into: direct and portfolio.

Foreign direct investments provide long-term investments of material resources by non-resident companies in the country's economy for the purpose of organizing and building enterprises, acquiring authorized and share capital.

Portfolio investments are capital investments that restrict the investor's rights to receive profits (dividends) and do not provide control over the activities of foreign companies.

Foreign investments can be carried out in the following forms: «green field investment» – investments in the creation of new assets; Brown field investment is an acquisition of existing assets. Both forms of foreign investment have a significant positive impact on the economic growth of the Ukrainian economy and are beneficial for its regions.

Analysis of trends in the development of the Ukrainian economy demonstrates a stable rate of decline in Ukraine's positions in the investment environment. As a result, the existing imbalances are aggravated, the decline in the gross domestic product is accelerating, the volume of industrial production, construction work, and foreign trade is decreasing, the volume of foreign investment is decreasing.

In Ukraine, the main investing countries are Cyprus, the Netherlands, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, Germany and Austria.

Most of the investments from Ukraine went to Cyprus, which is an offshore zone where rates for key taxes are very low. Ukrainian companies use their equity capital in Cyprus to obtain a special legal status and to optimize taxation.

In the process of analyzing foreign investments by types of economic activity in Ukraine, it was determined that the greatest interest among foreign investors is caused by professional, scientific and technical activities.

The system of training and advanced training of specialists involved in the investment process is an important element necessary for successful and effective actions in attracting investments in a pandemic. It must necessarily include educational and training activities for employees of government bodies at all levels – from village and settlement councils to structural divisions of regional government bodies.

For the development of systematic work in this direction, it is important to have a specially developed course in the regional centers for advanced training, which would be provided on a regular basis to specialists of local and regional authorities who are related to the investment process. It is also important to involve experts in teaching who have relevant experience and knowledge.

Key words: *direct investments, portfolio investments, «brown field» investments, «green field» investments, professional, scientific and technical activities, investment center*

Вступ. Однією з найбільш вагомих проблем України в умовах пандемії є стабільність економічного розвитку. Залучення інвестицій, у тому числі й іноземних, здійснює значний вплив на стан та динаміку економіки України. Залучення інвестицій забезпечує науково-технічний прогрес, економічне зростання, створення додаткових та збереження вже існуючих робочих місць, активізацію підприємницької діяльності. Також від уміння інвестувати залежить розвиток власного виробництва продукції. Тому інвестори до вибору об'єктів інвестування підходять з великою пильністю та серйозністю. Вони готові вкладати свої гроші лише у ті інвестиційні проекти, котрі можуть гарантовано принести більше доходу. Тому для покращення інвестиційної діяльності в Україні в умовах пандемії треба активізувати залучення прямих іноземних інвестицій на взаємовигідних умовах. Насамперед, слід реалізувати спільні інвестиційні проекти, спрямовані на вирішення проблем структурної трансформації економіки, впровадження нових технологій та підвищення конкурентоспроможності продукції.

Метою статті є узагальнення теоретичних положень, аналіз стану та динаміки іноземних інвестицій в економіку України та визначення умов для їхнього залучення в умовах пандемії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження проблем залучення іноземних інвестицій внесли такі українські вчені як: Біленко Ю. І. [1], Геращенко С. О. [2], Колотило М.

Б, Задоя А. О. [3], Карчева Г. Т., Галицька О. В. [4], Смагло О. В. [6], Сухонос Ю. С. [7], Чкан І. О. [8], Чуницька І. І. [9], Макаренко О. Я.

На сучасному етапі вплив інвестицій на економіку країни досліджується у наукових працях: Bogdanenko A. I. [10], Evans C. [11], Vuuren G. Van, Prokopenko O. [12], Slatvinskyi M., Biloshkurska N., Biloshkurskyi M., Omelyanenko V.

Оскільки в умовах пандемії економіка України характеризується уповільненням, то визначаючи теоретичну та практичну цінність вказаних вище наукових досліджень, певне коло теоретичних та методичних питань, присвячених залученню іноземних інвестицій, потребує подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Згідно ст. 1 Закону України «Про режим реального інвестування» від 19.03.1996 № 93/96-ВР [5] іноземні інвестиції — цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.

У ст. 2 Закону України «Про режим реального інвестування» від 19.03.1996 № 93/96-ВР [5] зазначено, що іноземні інвестиції можуть здійснюватися у вигляді:

- іноземної валюти, що визнається конвертованою Національним банком України;
- валюти України — відповідно до законодавства України;
- будь-якого рухомого і нерухомого майна та пов'язаних з ним майнових прав;

- акцій, облігацій, інших цінних паперів, а також корпоративних прав (прав власності на частку (пай) у статутному капіталі юридичної особи, створеної відповідно до законодавства України або законодавства інших країн), виражених у конвертованій валюті;
 - грошових вимог та права на вимоги виконання договірних зобов'язань, які гарантовані першокласними банками і мають вартість у конвертованій валюті, підтверджену згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями;
 - будь-яких прав інтелектуальної власності, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями, а також підтверджена експертною оцінкою в Україні, включаючи легалізовані на території України авторські права, права на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, ноу-хау тощо;
 - прав на здійснення господарської діяльності, включаючи права на користування надрами та використання природних ресурсів, наданих відповідно до законодавства або договорів, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями.
- У наукових працях [10; 12; 15] залежно від ступеня контролю над підприємством іноземні інвестиції поділяють на прямі та портфельні.
- Експерти Міжнародного валютного фонду та Організації економічного співробітництва та розвитку [17; 18] вважають, що інвестиції, що здійснюються

Таблиця 1

Порівняльний аналіз прямих та портфельних іноземних інвестицій

Ознака	Прямі іноземні інвестиції	Портфельні іноземні інвестиції
Намір інвестора	Здійснення за кордоном підприємницької діяльності для отримання прибутку (доходу)	Переливання фінансових активів у міжнародному масштабі; використання різниці процентних ставок чи відмінностей в оподаткуванні
Наявність контролю над об'єктом інвестування	Передбачають отримання контролю над підприємством	Контроль відсутній
Об'єкт інвестування	Як правило — активи підприємства	Придбання лише цінних паперів
Тривалість здійснення	Мають довгостроковий характер	Часто є короткостроковими й спекулятивними
Рівень поінформованості інвестора	Високий рівень поінформованості	Низький рівень поінформованості
Ліквідність	Є менш ліквідними, виходячи з їх матеріально-речової структури	Є більш ліквідними в зв'язку з високою ліквідністю цінних паперів
Фактори виробництва, що перетинають кордон	Трансфер не тільки грошових, а й матеріальних активів, методів управління та ведення бізнесу, технологій	Фінансові вкладення у боргові зобов'язання або акції
Мета інвестування	Отримання підприємницького прибутку (доходу) і контролю над фірмою	Отримання прибутку на капітал (дивідендів), який би перевищував банківський відсоток
Рентабельність	Вища рентабельність, ніж у портфельних інвестицій, призводять до більш помітного відтоку прибутків до країни базування	Невисока рентабельність
Ступінь впливу на економіку країни-реципієнта	Безпосередній і довготривалий вплив на економіку країни-отримувача, оскільки передбачають участь у діяльності господарських об'єктів, повне або часткове їх придбання	Вплив є значно меншим, іноді справляють навіть негативний дестабілізуючий вплив на економіку країни-отримувача внаслідок свого короткострокового і часто спекулятивного характеру
Сприяння зміні місця країни у міжнародному поділі праці	Сприяють зміні місця країни у міжнародному поділі праці; впливають на конкурентоспроможність національної економіки та на зміну форм власності	Вплив незначний
Черговість надходження	У країнах з перехідною економікою (нові ринки) виступають як підготовча база для портфельних інвестицій	Скеровуються в ті країни (і відповідно підприємства), які вже прийняли значні обсяги прямих інвестицій

Джерело: складено на основі узагальнення наукових праць [10; 12; 15]

за межами національних кордонів з метою розширення виробництва товарів і послуг, закупівлі товарів для імпорту в країну базування або експорту в треті країни.

Прямі іноземні інвестиції — це реальні інвестиції, які, на відміну від портфельних, не є чисто фінансовими активами, вкладеними в акції підприємств, у цінні папери міжнародних кредитних організацій та державні цінні папери. Вони здійснюються у підприємства та фактори виробництва, мають виробниче призначення, забезпечують інвестору контроль над підприємством і є, як правило, довготерміновими.

У науковій праці [11] портфельні інвестиції трактують, як капітальні інвестиції, які обмежують права інвестора щодо отримання прибутку (дивідендів) і не забезпечують контролю за закордонними компаніями.

На основі вище викладеного в табл. 1 представлено аналіз порівняння прямих і портфельних іноземних інвестицій.

Отже, прямі іноземні інвестиції забезпечують довгострокові вкладення матеріальних засобів компаніями-нерезидентами в економіку країни з метою організації і будівництва підприємств, придбання статутного та акціонерного капіталу.

У ст. 3 Закону України «Про режим реального інвестування» від 19.03.1996 № 93/96-ВР [5] відмічено, що прямі іноземні інвестиції можуть здійснюватися у таких формах:

- часткової участі у підприємствах, що створюються спільно з українськими юридичними і фізичними особами, або придбання частки діючих підприємств;
- створення підприємств, що повністю належать іноземним інвесторам, філій та інших відокремлених підрозділів іноземних юридичних осіб або придбання у власність діючих підприємств повністю;
- придбання не забороненого законами України нерухомого чи рухомого майна, включаючи будинки, квартири, приміщення, обладнання, транспортні засоби та інші об'єкти власності, шляхом прямого одержання майна та майнових комплексів або у вигляді акцій, облігацій та інших цінних паперів;
- придбання самостійно чи за участю українських юридичних або фізичних осіб прав на користування землею та використання природних ресурсів на території України;
- придбання інших майнових прав;
- господарської (підприємницької) діяльності на основі угод про розподіл продукції;
- в інших формах, які не заборонені законами України, в тому числі без створення юридичної особи

на підставі договорів із суб'єктами господарської діяльності України.

В іноземній фінансово-економічній літературі [11; 17; 18] виокремлено нові форми прямих іноземних інвестицій: «green field investment» — інвестиції у створення нових активів; «brown field investment» — придбання вже існуючих активів.

«Brown field» інвестиції (англ. «brown field investment») є формою прямих іноземних інвестицій в існуючі об'єкти, які передбачають купівлю вже існуючого об'єкта або його частки в обсязі, що дасть змогу інвестору брати участь в його управлінні. Дуже часто замість терміна «brown field investment», в іноземній фінансово-економічній літературі [12] використовують термін «cross-border mergers and acquisitions (M&As)» (укр. «злиття і поглинання»). Ці терміни вживаються як синоніми, хоча припускаємо, що термін «M&As» стосується, як правило, придбання успішних діючих підприємств і установ.

Термін «brown field» означає використання раніше побудованих об'єктів, які колись були призначені для інших цілей. Це особливо актуально в тих випадках, коли попереднє використання об'єкту дуже близьке за своїм змістом до його нового передбачуваного використання. Побічним ефектом таких інвестицій часто є те, що сама земля, на якій розташований об'єкт, може бути «забруднена» попередньою діяльністю. Місця, які значно забруднені небезпечними відходами, не можуть бути об'єктами «brown field» інвестицій. Тому держава повинна гарантувати інвестору належну «якість» таких об'єктів.

«Brown field» інвестиції можуть означати купівлю не тільки ґрунту, будівель і обладнання, але також низки торгових контактів або прав на використання місцевої торгової марки. Доволі часто придбане підприємство вимагає модифікації, модернізації та додаткових інвестиційних витрат і організаційних покращань. Зазвичай у придбаному підприємстві, принаймні в початковий період, залишається частина старих працівників. Це уможливорює краще пристосування виробництва і маркетингових дій, здійснюваних після закупівлі, до специфіки і потреб місцевих споживачів.

«Green field» інвестиції (англ. «green field investment») є формою прямих іноземних інвестицій, які передбачають розміщення капіталу в нові об'єкти, з метою здійснення господарської діяльності «з нуля». Термін «green field» означає, що будівництво нового об'єкта буде здійснюватися буквально на «зеленому полі», наприклад на порожніх пасовищах, покритих травою. «Green field» інвестиції

охоплюють: будівництво з самого початку нових виробничих потужностей, центрів збуту, офісів, житлових приміщень та інших фізичних структур, на місцевості, де жодних попередніх об'єктів не існувало.

З урахуванням вищевикладеного, виявлено переваги та недоліки кожної з форм іноземних інвестицій для інвесторів (табл. 2).

Цікавим з цього приводу є наукова праця Хармса Ф. та Меана П. [12]. Науковці дослідили вплив прямих іноземних інвестицій на економічне зростання в країнах, що розвиваються, проводячи різницю між «green field» та «brown field» проектами. Дослідження проводилися для 78 країн світу з низьким і середнім рівнем доходу. Зі списку країн було вилучено країни з населенням менше одного мільйона жителів, а також країни з крайньою макроекономічною нестабільністю, у яких рівень інфляції перевищує 40% (зокрема і Україна).

Дослідження базувалося на використанні рівняння регресії, у лівій частині якого відображався темп зростання реального ВВП на душу населення, а в правій частині — обсяг «brown field» та «green field» інвестицій. Показник ВВП на душу населення брався до уваги як один із найнадійніших чинників,

що визначають економічне зростання. «Brown field» та «green field» інвестиції вимірювалися як % від ВВП. У результаті обчислень було виявлено, що збільшення іноземних інвестицій у нові проекти на 1% підвищує середнє щорічне зростання ВВП майже на 0,5%, у той час як збільшення інвестицій в існуючі проекти не робить істотного впливу на ВВП. Вчені дійшли висновку, що «brown field» інвестиції в країнах, що розвиваються, менш корисні для економічного розвитку, ніж «green field» інвестиції. Хоча обидві форми іноземних інвестицій покращують економічне зростання, кожен долар, вкладений у нові об'єкти, надає сильнішого впливу на зростання виробництва приймаючої країни, ніж долар, інвестований у існуючі об'єкти.

Вартою уваги є робота Стрельчук А. [14], яка досліджувала вплив «green field» та «brown field» інвестицій на економічне зростання регіонів України. Дослідження базувалося на даних про реальний ВВП на душу населення України та інформації про «green field» та «brown field» інвестиції. Вибір такого часового горизонту пояснювався наявністю даних. Дані були взяті з Державного комітету статистики України. Усі компоненти прямих іноземних

Таблиця 2

Переваги та недоліки «brown field» та «green field» інвестування

Показник	Переваги	Недоліки
«Brown field» інвестиції	<ul style="list-style-type: none"> – короткострокові грошові вкладення; – миттєвий доступ до місцевого ринку; – наявність кваліфікованих робітників; – наявність ліцензій і дозволів; – миттєве отримання інформації про технології, клієнтів, постачальників; – миттєвий «бренд»; – наявність на 1 конкурента менше; – збільшення і розширення знань 	<ul style="list-style-type: none"> – відсутність гарантування стабільності; – важкість досягнення довгострокових цілей; – можливість придбання існуючих прихованих проблем разом з купівлею компанії; – некваліфіковані працівники компанії; – можливе використання застарілих технологій; – невідповідність постачальників вимогам; – невисокої якості бренд; – висока вартість придбання; – змішування корпоративних культур; – постійне навчання місцевого керівництва; – приховані податкові та правові проблеми
Green field інвестиції	<ul style="list-style-type: none"> – економія за рахунок ефекту масштабу (щодо виробництва, збуту, фінансів, досліджень і розробок, закупівель та транспортування); – більший контроль над всіма аспектами бізнесу; – можливість реалізації найкращої довгострокової стратегії; – можливість вибору надійного постачальника; – можливість співпраці з відповідними органами влади з самого початку; – повний контроль над брендом та персоналом 	<ul style="list-style-type: none"> – висока вартість створення нового об'єкту; – важкість подолання конкуренції; – довготривалий процес входження на ринок; – високовартісні бар'єри для входу на ринок; – несприятлива політика уряду приймаючої країни в короткостроковій перспективі

Джерело: складено на основі узагальнення наукових праць [11; 17; 18]

інвестицій, які пов'язані з придбанням, приватизацією та передачею власності, враховувалися як «brown field» інвестиції. У результаті розрахунків було виявлено, що коефіцієнти, пов'язані з «green field» та «brown field» інвестиціями в Україні є позитивними і статистично не відрізняються між собою. Це дало змогу зробити висновок, що обидві форми іноземних інвестицій роблять значний позитивний вплив на економічне зростання регіонів України і є корисними для економіки країни.

Аналіз тенденцій розвитку економіки України демонструє стабільні темпи зниження позицій України в глобальному інвестиційному середовищі. Внаслідок цього поглиблюються існуючі диспропорції, прискорюється падіння валового внутрішнього продукту (ВВП), скорочуються об'єми промислового виробництва, виконаних будівельних робіт, зовнішньої торгівлі, знижуються обсяги освоєння інвестицій (у тому числі і іноземних).

В табл. 3 представлено тенденції іноземного інвестування в економіку України.

На основі представлених даних можна зробити висновок, що суттєвий негативний вплив на обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну спричи-

нила глобальна економічна криза 2007–2009 рр. та гібридна війна проти України, розпочата у 2014 році. У 2009 році спостерігається значне скорочення обсягу залучень на 6097 млн. дол. Починаючи з 2010 року відбувається поступове покращення ситуації, завдяки приросту прямих іноземних інвестицій. Впродовж 2013–2014 років прослідковується несприятливе становище через стрімке падіння обсягу залучених інвестицій. Також, значення на кінець 2017 році скоротилося відносно 2016 року на 1082 млн. дол. У 2018 році прослідковується позитивна динаміка щодо збільшення обсягу прямих іноземних інвестицій на 668 мільйонів доларів.

Незважаючи на стрімкі коливання обсягу залучень, у 2012 році розмір інвестицій найбільш наблизився до останнього максимального значення. При тому, за останні роки країна не досягла такого значного розміру приросту іноземних залучень. Дана тенденція до зниження обсягу іноземних інвестицій є наслідком невирішеної низки причин недовіри інвесторів, серед яких: високий рівень корупції в країні, недовіра до судової системи, нестабільність національної валюти, монополізація ринків і, звичайно ж, військовий конфлікт, пандемія.

Таблиця 3

Динаміка прямих іноземних інвестицій в економіку України та з України, млн. дол.

Рік	Прямі іноземні інвестиції в Україну	Приріст/падіння за рік	Прямі іноземні інвестиції з України	Приріст/падіння за рік	Сальдо	
					млн. дол.	%
2002	693		-5		+698	
2003	1424	731	13	18	+1411	102.1%
2004	1715	291	4	-9	+1711	21.3%
2005	7808	6093	275	271	+7533	340.3%
2006	5604	-2204	-133	-408	+5737	-23.8%
2007	9891	4287	673	806	+9218	60.7%
2008	10913	1022	1010	337	+9903	7.4%
2009	4816	-6097	162	-848	+4654	-53.0%
2010	6495	1679	736	574	+5759	23.7%
2011	7207	712	192	-544	+7015	21.8%
2012	8401	1194	1206	1014	+7195	2.6%
2013	4499	-3902	420	-786	+4079	-43.3%
2014	410	-4089	111	-309	+299	-92.7%
2015	2961	2551	-51	-162	+3012	907.4%
2016	3284	323	16	67	+3268	8.5%
2017	2202	-1082	8	-8	+2194	-32.9%
2018	2355	153	-5	-13	+2360	7.6%
2019	3070	715	648	653	+2422	2.6%
2020	-1553	-4623	7	-641	-1560	-164.4%

Джерело: складено за матеріалами Державної служби статистики України [15]

Примітка: з 2015 року дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

Цікавим для аналізу є дослідження географічної структури іноземних інвестицій з країн Європейського Союзу (ЄС) в економіку України (табл. 4).

Згідно даних Державної служби статистики України у 2019 році в економіку України прямими іноземними інвесторами з понад 76 країн світу вкладено 28 289,3 млн. дол. прямих інвестицій. Варто зазначити, що до основних країн-інвесторів належать: Кіпр — 36,65%; Нідерланди — 29,34%; Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії — 7,28%; Німеччина — 6,52% та Австрія — 4,42%.

В табл. 5 представлено динаміку прямих інвестицій з України в економіку країн ЄС.

За даними Державної служби статистики України, станом на 2019 рік найбільше інвестицій у приватний сектор країн ЄС з України надійшло в Кіпр — 5 935,6 млн. дол., що склало 97,53% від загальних надходжень за рік. Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій з України в економіку країн ЄС становить 6 272,7 млн. дол.

Зазначимо, що Кіпр є офшорною зоною, тобто ставки за ключовими податками там є дуже низькими. Тому зазвичай власники українських компаній

Таблиця 4

Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з країн ЄС в економіку України, млн. дол.

Країна	Рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
Усього з країн ЄС	24982,8	23425,7	24145,2	25972,3	28289,3
Австрія	1152,6	1099,9	1038,8	1150,0	1249,4
Бельгія	96,8	99,3	103,9	104,7	104,8
Болгарія	32,1	38,4	39,9	42,9	47,8
Греція	41,8	44,3	43,0	46,6	50,1
Данія	138,8	137,6	153,6	158,2	157,5
Естонія	243,3	222,1	235,0	239,0	248,2
Ірландія	72,9	42,8	48,4	39,7	41,6
Іспанія	56,1	59,0	63,5	61,5	60,2
Італія	216,4	196,7	201,6	242,4	249,3
Латвія	49,0	40,0	38,2	43,0	44,2
Литва	137,1	121,7	124,6	150,0	183,3
Люксембург	363,9	660,1	515,8	484,9	555,8
Мальта	46,0	56,9	59,3	50,6	61,0
Нідерланди	6090,3	6028,4	6395,0	7118,7	8301,4
Німеччина	1604,9	1564,2	1682,9	1701,4	1843,1
Польща	679,4	509,1	571,3	631,7	693,7
Португалія	5,5	3,2	4,3	4,5	4,6
Румунія	20,2	19,3	20,1	24,8	24,4
Словаччина	72,2	71,1	74,9	66,5	69,1
Словенія	19,5	18,7	20,1	21,6	20,9
Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії	1785,2	1947,0	1944,4	2131,2	2060,6
Угорщина	333,7	498,1	511,1	565,1	380,7
Фінляндія	89,8	110,2	131,0	142,0	142,7
Франція	1299,1	615,6	723,4	744,4	845,5
Хорватія	1,4	1,6	1,3	1,4	2,3
Чехія	106,2	106,3	115,8	116,2	115,1
Швеція	334,0	328,8	351,2	344,9	363,2
Кіпр	9894,8	8785,5	8932,7	9544,5	10368,9
Усього в Україні	32122,5	31230,3	31606,4	32905,1	35809,6

Джерело: складено за матеріалами Державної служби статистики України [15]

Примітка: з 2015 року дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

Таблиця 5

Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з України в економіку країн ЄС, млн. дол.

Країна	Рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
Усього у країні ЄС	6 111,0	6 115,1	6 075,5	6 084,4	6 086,0
Австрія	3,1	4,6	5,4	*	*
Латвія	69,8	68,4	60,9	72,5	73,0
Литва	*	*	*	13,9	14,7
Нідерланди	11,2	10,7	12,3	11,8	11,3
Німеччина	2,3	2,7	3,3	3,4	3,3
Польща	50,2	48,7	6,7	6,7	8,1
Словаччина	*	0,3	0,4	*	*
Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Угорщина	14,6	14,9	17,5	16,8	16,1
Франція	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1
Кіпр	5 923,7	5 930,5	5 932,5	5 931,9	5 935,6
Усього з України	6 315,2	6 346,3	6 322,0	6 294,4	6 272,7
Усього у країні ЄС-15	23,2	24,3	27,8	25,8	23,2

Джерело: складено за матеріалами Державної служби статистики України [15]

Примітка: з 2015 року дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

Таблиця 6

Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з України за видами економічної діяльності, млн. дол.

Країна	Рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
Усього	6 315,2	6 346,3	6 322,0	6 294,4	6 272,7
1. Сільське, лісове та рибне господарство	16,7	15,9	18,2	17,8	17,3
2. Промисловість	109,6	118,2	123,7	107,7	78,9
Переробна промисловість	108,7	117,1	122,5	106,6	77,8
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	52,2	51,5	58,6	53,7	26,7
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	7,5	7,2	8,2	*	*
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	0,1	6,9	7,9	7,6	9,9
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	0,8	0,9	0,9	0,4	1,3
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування	18,0	21,3	22,3	18,7	15,2
Машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	24,8	24,2	21,1	14,9	13,4
Виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	0,2	0,2	-	-	-
3. Будівництво	1,3	1,3	0,9	2,4	3,7
4. Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	80,1	89,3	49,4	42,1	42,4
5. Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	24,7	26,8	6,8	6,8	9,2
6. Інформація та телекомунікації	2,6	2,5	0,1	0,2	0,2

Продовження табл. 6

7. Фінансова та страхова діяльність	73,8	72,5	62,8	74,4	71,5
8. Операції з нерухомим майном	45,8	44,7	69,8	68,6	66,3
9. Професійна, наукова та технічна діяльність	5953,2	5966,4	5981,0	5966,7	5972,8
10. Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	0,4	0,5	0,4	0,5	2,7

Джерело: складено за матеріалами Державної служби статистики України [15]

Примітка: з 2015 року дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

використовують капітал на Кіпрі та інших офшорних зонах для отримання спеціального правового статусу, а також оптимізації оподаткування.

Прямі іноземні інвестиції, як виявив аналіз надходжень за видами економічної діяльності, спрямовуються у вже розвинені сфери господарської діяльності. Галузі економічної діяльності, відносно яких направлено найбільші обсяги залучених прямих іноземних інвестицій представлено в табл. 6.

Якщо звернути увагу на розподіл прямих інвестицій за секторами економіки в Україні, то варто зауважити, що найбільшу зацікавленість серед іноземних інвесторів викликає професійна, наукова та технічна діяльність — 5972,8 млн. дол., тобто 95,22%.

Отже, Україна залишається привабливою для інвестицій та не знаходиться осторонь світових процесів, є достатньо інтегрованою у світове господарство і порушення макростабільності на зовнішніх ринках має свій відголос в Україні.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Система підготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів, задіяних в інвестиційному процесі — це важливий елемент, необхідний для успішних та ефективних дій у сфері залучення інвестицій в умовах пандемії.

Система підготовки та підвищення кваліфікації повинна обов'язково включати навчально-тренінгові заходи для співробітників органів влади всіх рівнів — від сільських та селищних рад до структурних підрозділів регіональних органів влади.

Для розбудови системної роботи у цьому напрямку важливо мати спеціально розроблений курс в обласних центрах підвищення кваліфікації, який би на регулярній основі викладався спеціалістам місцевих та регіональних органів влади, які мають відношення до інвестиційного процесу.

В рамках діяльності відповідних центрів формуються короткотермінові навчальні програми, розраховані на різні цільові аудиторії (спеціалістів, керівників підрозділів різного рівня) та залучаються до викладання експерти, які мають відповідний досвід та знання. Тривалість навчальних програм складає від одного дня і до двох-трьох тижнів. Таким чином, є можливість протягом року охопити всі цільові аудиторії актуальною тематикою у сфері інвестиційної діяльності.

В той же час, варто визнати, що на сьогоднішній час у центрах перепідготовки та підвищення кваліфікації немає єдиних та уніфікованих програм у сфері залучення прямих іноземних інвестицій. У зв'язку із цим, тим, це є предметом подальшого дослідження авторів даної статті.

Література

1. Біленко Ю. І. Формування капіталу, прямі іноземні інвестиції та економічне зростання української економіки / Ю. І. Біленко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 21(1). С. 19–23. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2018_21\(1\)_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2018_21(1)_5)
2. Геращенко С. О. Прямі іноземні інвестиції в Україні в умовах інтеграції у світове господарство / С. О. Геращенко, М. Б. Колотило // Економічний вісник Національного гірничого університету. 2018. № 1. С. 60–68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2018_1_9
3. Задоя А. О. Міжнародні рейтинги та прямі іноземні інвестиції / А. О. Задоя // Академічний огляд. 2018. № 1. С. 73–79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ao_2018_1_10
4. Карчева Г. Т. Іноземні інвестиції — важливий фактор підвищення конкурентоспроможності та ефективності економіки України / Г. Т. Карчева, О. В. Галицька // Фінансовий простір. 2018. № 3. С. 90–100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2018_3_12

5. Про режим іноземного інвестування: документ 93/96-ВР, чинний, поточна редакція — редакція від 01.08.2020, підстава — 810-ІХ / Закон України від 19.03.1996 № 93/96-ВР // Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Смагло О. В. Іноземні інвестиції в Україні: національний аспект / О. В. Смагло // Інтелект XXI. 2019. № 2. С. 111–114. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/int_XXI_2019_2_24.
7. Сухонос Ю. С. Прямі іноземні інвестиції Китаю та їх вплив на країни ЄС / Ю. С. Сухонос // Бізнес Інформ. 2019. № 12. С. 51–56.
8. Чкан І. О. Іноземні інвестиції в аграрний сектор України: стан і аспекти розвитку / І. О. Чкан // Бізнес Інформ. 2020. № 2. С. 95–100.
9. Чуницька І. І. Іноземні інвестиції в економіку України: сучасний стан та шляхи покращення інвестиційного клімату / І. І. Чуницька, О. Я. Макаренко // Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України. 2019. № 1. С. 246–262. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnudps_2019_1_19
10. Bogdanenko A. I. The public investment policy in the system of factors of economic development of Ukraine / A. I. Bogdanenko // Public management. 2019. № 2. С. 15–24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pubm_2019_2_3
11. Evans C. Investment strategy performance under tracking error constraints / C. Evans, Vuuren G. van // Investment management and financial innovations. 2019. Vol. 16, Iss. 1. PP. 239–257. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/imfi_2019_16_1_21
12. Harms P. Good and bad FDI: The growth effects of greenfield investment and mergers and acquisitions in developing countries / P. Harms, P.-G. Meon // Proceedings of the German Development Economics Conference // Union social policy, Research Committee Development Economics. Berlin, 2016. 34 p.
13. Prokopenko O. Methodology of national investment and innovation security analytics / O. Prokopenko, M. Slatvinskyi, N. Biloshkurska, M. Biloshkurskyi, V. Omelyanenko // Problems and perspectives in management. 2019. Vol. 17, Iss. 1. PP. 380–394. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prperman_2019_17_1_35
14. Strelchuk A. The effect of FDI entry-mode on economic growth: Ukraine / A. Strelchuk // A thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of MA in Economics Analysis // School of Economics. K., 2012. 43 p.
15. Державна служба статистики України: офіційний веб-ресурс. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
16. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку: офіційний веб-ресурс. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/>
17. Міжнародний валютний фонд: офіційний веб-ресурс. URL: <https://www.imf.org/external/russian/index.htm>
18. Організація економічного співробітництва та розвитку: офіційний веб-ресурс. URL: <http://www.oecd.org/>

References

1. Bilenko Yu. I. Capital formation, foreign direct investment and economic growth of the Ukrainian economy / Yu. I. Bilenko // Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. Series: International Economic Relations and the World Economy. 2018. Vip. 21 (1). PP. 19–23. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2018_21\(1\)_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2018_21(1)_5)
2. Gerashchenko S. O. Direct foreign investment in Ukraine in terms of integration into the world economy / S. O. Gerashchenko, M. B. Kolotylo // Economic Bulletin of the National Mining University. 2018. № 1. PP. 60–68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2018_1_9
3. Zadoya A. O. International ratings and foreign direct investment / A. O. Zadoya // Academic Review. 2018. № 1. PP. 73–79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ao_2018_1_10
4. Karcheva G. T. Foreign investment — an important factor in increasing the competitiveness and efficiency of the economy of Ukraine / G. T. Karcheva, O. V. Halytska // Financial space. 2018. № 3. PP. 90–100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2018_3_12.
5. On the regime of foreign investment: document 93/96-VR, current, current version — version of 01.08.2020, basis — 810-ІХ / Law of Ukraine of 19.03.1996 № 93/96-VR // Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
6. Smaglo O. V. Foreign investments in Ukraine: national aspect / O. V. Smaglo // Intellect XXI. 2019. № 2. PP. 111–114. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/int_XXI_2019_2_24.
7. Sukhonos Yu. S. Foreign direct investment of China and their impact on EU countries / Yu. S. Sukhonos // Business Inform. 2019. № 12. PP. 51–56.
8. Chkan I. O. Foreign investment in the agricultural sector of Ukraine: status and aspects of development / I. O. Chkan // Business Inform. 2020. № 2. P. 95–100.

9. Chynytska I. I. Foreign investments in the economy of Ukraine: current status and ways to improve the investment climate / I. I. Chynytska, O. Ya. Makarenko // Collection of scientific works of the University of State Fiscal Service of Ukraine. 2019. № 1. PP. 246–262. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnudps_2019_1_19
10. Bogdanenko A. I. The public investment policy in the system of factors of economic development of Ukraine / A. I. Bogdanenko // Public management. 2019. № 2. PP. 15–24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pubm_2019_2_3
11. Evans C. Investment strategy performance under tracking error constraints / C. Evans, Vuuren G. van // Investment management and financial innovations. 2019. Vol. 16, Iss. 1. PP. 239–257. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/imfi_2019_16_1_21
12. Harms P. Good and bad FDI: The growth effects of greenfield investment and mergers and acquisitions in developing countries / P. Harms, P.-G. Meon // Proceedings of the German Development Economics Conference // Union social policy, Research Committee Development Economics. Berlin, 2016. 34 p.
13. Prokopenko O. Methodology of national investment and innovation security analytics / O. Prokopenko, M. Slatvynskyi, N. Biloshkurska, M. Biloshkurskyi, V. Omelyanenko // Problems and perspectives in management. 2019. Vol. 17, Iss. 1. PP. 380–394. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prperman_2019_17_1_35
14. Strelchuk A. The effect of FDI entry-mode on economic growth: Ukraine / A. Strelchuk // A thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of MA in Economics Analysis / School of Economics. K., 2012. 43 p.
15. State Statistics Service of Ukraine: official web resource. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
16. National Commission on Securities and Stock Market: official web resource. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/>
17. International Monetary Fund: official web resource. URL: <https://www.imf.org/external/russian/index.htm>
18. Organization of economic cooperation and development: official web resource. URL: <http://www.oecd.org/>